

Scholenprogramma maakt van de nood een deugd

Toekomstbestendige scholen in aardbevingsgebied

Gemiddeld 41 keer per jaar wordt de provincie Groningen getroffen door een aardbeving. Uiterlijk juli 2021 moeten 102 scholen voor po en vo aardbevingsbestendig zijn gemaakt. Hoe staan de vo-scholen er nu voor? En welke impact heeft een middelbareschooltijd in dit gebied op leerlingen? Dit laatste vroeg Paul Rosenmöller tijdens een rondje Groningen in 2018. Een jaar later geven drie jongeren een update.

De eerste aard(gas)beving in Groningen was op Tweede Kerstdag 1986 en had een kracht van 3.0. Sindsdien zijn er in de provincie bijna 1600 bevingen geweest. “De aardbevingsproblemen hebben een enorme uitwerking op collega’s en leerlingen. Gek genoeg wordt daar op school weinig over gesproken. Leerlingen hebben vaak iets van: nu even niet, het is rustig bij mij thuis en ik wil me op mijn proefwerk concentreren.”

WAT IS HET SCHOLENPROGRAMMA?

In zes gemeenten in Noordoost-Groningen hebben schoolgebouwen last van de gevolgen van aardbevingen. De Nationaal Coördinator Groningen werkt samen met onder meer deze gemeenten, schoolbesturen en Centrum Veilig Wonen aan het bouwkundig versterken, toekomstbestendig maken en verduurzamen van 102 scholen en kindcentra. Daarvoor bestaat sinds 2014 het Scholenprogramma, voor aardbevingsbestendige en toekomstbestendige scholen. In dit programma wordt ook rekening gehouden met de gevolgen van krimp en de huidige eisen voor schoolgebouwen: duurzaam, energieneutraal en met een gezond binnenklimaat. In 2021 moeten alle leerlingen in het gebied les krijgen in een aardbevingsbestendige en toekomstbestendige school.

Aan het woord is John Wierenga, bestuurder van VO Eemsdelta, met scholen in Appingedam (twee), Delfzijl en Siddeburen. De problematiek in de regio is groot, zegt hij, maar er is ook enorm veel potentie, met bedrijvigheid en expertise rond energietransitie. “Dat biedt perspectief en werkgelegenheid voor de toekomst, terwijl er nu veel mensen werkloos thuis zitten. Wij moeten aan de slag met de wisseling van dat perspectief.”

KRIMPGEBIED

Wierenga wijst op de beruchte bevolkingskrimp die de regio treft. “In het bevingsgebied is de krimp die er al was nóg groter geworden: twee- tot driemaal zo groot als in andere krimpgebieden. Begin 2018 hadden onze scholen 2050 leerlingen. Nu zijn het er nog maar 1750. Dat is ieder jaar weer een uitdaging voor de organisatie.”

Parallel aan de bouwkundige versterking van scholen zijn maatregelen nodig met het oog op krimp en onderwijsvernieuwing, zegt Agnes Schaafsma, bestuurder van Het Hogeland College, met scholen in Warffum, Uithuizen en Wehe/Winsum. “Dat maakt het complex, maar het biedt ook kansen.” Hiervoor is het scholenprogramma ontwikkeld (zie kader): “Een gigantische operatie. Bestuurders trekken in dit programma samen op. Veel van onze leerlingen komen van buiten het bevingsgebied, maar net als alle

‘IK WIL ME NIET LATEN WEGJAGEN’

Cody Rozema (bijna 19) uit Appingedam en Jos Hoogstra (zie volgende pagina) kennen elkaar van het Eemsdelta College. Ze namen allebei deel aan het gesprek met Paul Rosenmöller. Cody studeert nu ondernemerschap en retailmanagement aan de Hanzehogeschool in Groningen en woont thuis.

“Het is echt heel heftig en moeilijk onder woorden te brengen. Veel mensen lopen rond met verschillende problemen, met dezelfde oorzaak. Ze zien hun huis minder waard worden, hun financiële zorgen slaan over in emotionele problemen. Ouders zijn beschermend: laten we het er maar niet over hebben, laat de kinderen maar lekker hun ding doen. Maar natuurlijk merkt een kind wel dat er iets aan de hand is. En veel kinderen hebben door schade thuis geen goede werkomgeving.

Wij kwamen in 2015 in dit huis wonen, waarin veel hersteld en verbouwd moest worden. Dat deden mijn ouders zelf. Daardoor had ik drie jaar lang thuis eigenlijk geen leeromgeving. Ik ben wel twee of drie keer van kamer gewisseld. Soms bleef ik wat langer op school, maar die ging dicht om vijf uur. Wat ik op school miste, was een fijne plek waar je gewoon kunt zitten, ook na schooltijd. Op de campus heb ik dat nu wel.

Het is ook wrang. Mensen zien dat hun burens de schade aan hun rijtjeshuis vergoed krijgen en zij zelf niet. Dat speelt mensen uit elkaar. Er ontstaan burenruzies; kinderen krijgen dat mee. En het zijn problemen die je zelf niet kunt oplossen. Dat beïnvloedt familie en buurtgenoten. Ik zie dat bij veel kids om mij heen. Ze kunnen het soms niet plaatsen, maar onbewust leeft er veel emotie: woede en machteloosheid. Mijn vriend Jos zei eens: “We doen en zijn eigenlijk hetzelfde als anderen, maar dan met een speciale Noord-Groningse handicap.

Ik ken letterlijk niemand van mijn leeftijdgenoten die hier wil blijven wonen en hier een toekomst ziet. Zelf wil ik toch naar een oplossing zoeken, me niet laten weggagen, maar daarin ben ik een uitzondering. Ik vind het oprecht heel heftig dat jongeren denken: je doet er niet toe in Groningen. Mijn betrokkenheid komt ook van mijn vader, die zit in de gemeenteraad. Eind havo 4 ben ik een stichting gaan helpen die zich voor gedupeerden inzet. Ik begon afwezig te zijn, mijn cijfers kelderden en ik haalde mijn examens met de hakken over de sloot. Ik had belangrijker dingen te doen, toen!”

‘Ik vind het heel heftig dat jongeren denken: je doet er niet toe in Groningen’

scholen in het gebied denken wij na over de inrichting van het onderwijs. Dat geeft een geweldige impuls aan onderwijsvernieuwing in de regio. Het scholenprogramma brengt wel tijdsdruk en financiële druk met zich mee. Waar halen we de aannemers vandaan om alles klaar te hebben per 1 juli 2021? Hoe dichtten we het financiële gat dat is ontstaan door de enorme stijging van bouwkosten sinds de oorspronkelijke afspraken van vijf jaar geleden?”

GEBOUWENSTOELENDANS

Dat het goed kan uitpakken, is te zien bij het dr. Aletta Jacobs College (drie gebouwen) in Hoogezand. Bestuurder Ineke de Roo: “Wij kochten in 2015 een pand naast het hoofdgebouw voor een nieuwe locatie van onze praktijk-school. Toen kwam het scholenprogramma langs en bleek dat het aangekochte gebouw eigenlijk niet bevingsbestendig was te maken. Te moeilijk, te duur. Er werden oplossingen gevonden voor de ondertussen gestegen bouwkosten; het startsein voor de nieuwbouw is in november gegeven. Nu komt er een mooi, nieuw schoolgebouw, passend bij onze toekomstvisie op onderwijs.”

Ook met de versterking van het elf jaar oude hoofdgebouw bofte de school. De Roo: “We zouden voor 28 weken naar een vervangende ruimte gaan. Heel vervelend, want dan moesten we halverwege het schooljaar verhuizen.”

'JE DRAAGT DE STRESS VAN THUIS MEE'

Jos Hoogstra (19) komt uit Loppersum, midden in het aardbevingsgebied. Hij zat op het Emsdeltacollege en studeert en woont nu in Arnhem. "Het geeft rust dat ik er niet meer elke dag mee word geconfronteerd. Maar het speelt nog steeds: mijn ouders lijden er enorm onder."

"Ik heb één keer op school een aardbeving meegemaakt. Een heel raar geluid, alsof er een trekker voor je huis langs rijdt. Maar ik dacht: dat klopt niet, ik ben nu op school! Bij de zwaarste aardbeving in dit gebied (die van 3.6, in augustus 2012) was ik thuis toen het gebeurde. Dan schudt letterlijk alles in het huis en zit je in de woonkamer met een heel onveilig gevoel. Het klonk of er een goederentrein aankwam, heel eng. Mijn zus rende haar slaapkamer uit naar beneden. Mijn vader en ik zaten elkaar verschrikt aan te kijken en zagen de kopjes bijna de kast uit vliegen. De grootste schade is niet de beving zelf, maar de hele nasleep ervan. Al die inventarisaties en procedures, maar nooit een oplossing. Groningen is een verdomhoekje. Als dit in de Randstad was gebeurd, zou er heel anders mee zijn omgegaan. Wij zijn al sinds 2011-2012 bezig met schadeherstel. We voelen ons gevangen in ons eigen huis: in een dure tijd gekocht en nu niet verkoopbaar zonder enorm verlies."

Op school werd er niet veel aandacht aan besteed. Dat is me wel tegengevallen. Toen Paul Rosenmüller langskwam, was dat eigenlijk de eerste keer dat we er echt over konden praten. Je draagt onbewust een enorme last met je mee, elke dag. Pas als je erover praat, komen de emoties boven. Een paar mensen moesten huilen, zelf werd ik juist boos en venijnig. Ik vertelde dat ik eigenlijk mijn hele vertrouwen in de politiek was verloren en dat ik niet wist of ik zou gaan stemmen. Daar schrok Rosenmüller van. Hij heeft mijn verhaal verteld in de Kamer, en ik heb nog wel eens contact met hem. Dat strijden tegen de regering geeft een machteloos gevoel. Ik heb wel meegedaan aan Code Rood, een verzetsgroep tegen de fossiele industrie.

Ik weet trouwens niet hoe school had kunnen helpen. Het was ook een plek waar je eraan kon ontsnappen. Maar dat je cijfers hierdoor omlaag gaan, daar wordt niet echt rekening mee gehouden. Ook lastig is dat je de stress van thuis met je meedraagt, maar dat niet iedereen dezelfde problemen heeft. Door die verdeeldheid praat je er eigenlijk niet over met elkaar."

'Je draagt onbewust een enorme last met je mee. Pas als je erover praat, komen de emoties boven'

Gelukkelijk hoeft dit niet meer. Nieuwe rekenmethodes tonen aan dat er minder versterking nodig is en dat de aanpassing tijdens de komende twee zomervakanties kan worden uitgevoerd." Het scholenprogramma heeft ook andere processen versneld. "Met het oog op de krimp waren we in gesprek over samenvoeging met een kleine afdeling met 180 leerlingen van CSG Groningen. Het gebouw van die afdeling ga je niet versterken als het over afzienbare tijd moet opgaan in ons eigen gebouw. Dus nu is de samenvoeging versneld en zijn we dit schooljaar al verantwoordelijk voor het onderwijs aan de CSG-leerlingen. Voor ons als brede scholengemeenschap is het fijn dat we meer volume hebben om alle afdelingen overeind te houden. Hoe ingewikkeld dit organisatorisch ook is, met een gebouwenstoelendans, uiteindelijk is het scholenprogramma een enorme winst voor het onderwijs."

CAMPUS

In Appingedam en Delfzijl moest 21.000 m² schooloppervlak versterkt worden, vertelt John Wierenga. "Maar voor het verwachte aantal leerlingen zou 14.000 m² voldoende zijn! We gaan natuurlijk niet versterken voor leegstand en daarom is er een andere route gekozen: onze drie scholen komen samen met een mbo-locatie in Appingedam in een nieuw te bouwen campus, het grootste project binnen het scholenprogramma. Het definitieve ontwerp is nu klaar. De campus beslaat een groot gebied, waarin zes gebouwen als een ster om een hart zijn geplaatst. Er is ruimte voor maatschappelijke activiteiten, zoals sport, cultuur, economie en educatie en er komen faciliteiten waar de bevolking gebruik van kan maken. Met dit project wordt iets teruggegeven aan de bewoners van het getroffen gebied."

Ook hier is wel een financieel probleem. Wierenga: "Het hele scholenprogramma komt 30 à 40 miljoen euro tekort. Daarover vinden nu constructieve gesprekken plaats. Een oplossing komt er wel: de Nationaal Coördinator Groningen zegt zelf dat het linksom of rechtsom geregeld moet worden."

MOOI PROCES

Veel gebruikers hebben kunnen meedenken over het ontwerp van de campus. "Helaas hebben we de leerlingen er maar mondjesmaat bij kunnen betrekken", zegt Wierenga. "Een kwestie van tijdsdruk. Dat willen we inhalen als het gaat om de inrichting. Nu leeft het nog niet zo bij leerlingen, want ze hadden heel lang een houding van: eerst zien, dan geloven." Het Hogeland College is nog niet aan aanbesteden toe, vertelt Agnes Schaafsma. "Wij staan een beetje klem. We willen graag studieruimtes inrichten door lokalen samen te voegen en andere lokalen te verkleinen. Niets spectaculairs, wel iets wat ons verder helpt. Maar we kunnen dit pas doen als we weten welke muren versterkt moeten worden. Dus wachten we nog even, dat is jammer. Uiteindelijk ben ik optimistisch over een goede afloop; alle betrokkenen doen hun best."

Ook in Hoogezand was het niet altijd makkelijk. Ineke de Roo: "Veranderingen in plannen veroorzaken onrust. Je moet goed nadenken over de communicatie. Het is niet een echt aardbevingsdossier: het schudt en het doet en we weten niet waar het heengaat! Ik vind het ook wel een mooi proces: hoe we samenwerken in het scholenprogramma, waar we elkaar vinden en waar we elkaar soms ook kunnen helpen."

'JE MOET HET NIET OPKROPPEN'

Maartje Bröerken (19) zat op het dr. Aletta Jacobs College in Hoogezand toen zij bewust haar eerste aardbeving meemaakte. In 2018 studeerde ze met vlag en wimpel af op het Alfa-college (mbo) met haar boek- en illustratie-ontwerp voor 'Moeze en de aardbeving', een kinderboek dat inmiddels is uitgegeven. Ze doet nu een opleiding docent beeldende kunst en vormgeving.

"We zaten in de les en opeens was er een harde knal, alsof er een vrachtwagen tegen het gebouw aan reed. Ik wist meteen dat het een aardbeving was. Thuis in Sappemeer hadden we schade en dat geeft heel veel gedoe en stress, want er wordt ontkend dat het om aardbevingschade gaat. Het speelt nog steeds; laatst was er nog iemand drie uur bezig naar de scheuren te kijken. Het is heel raar, maar we kijken er bijna niet meer van op als er weer een aardbeving is. Het is een deel van Groningen geworden, van onze identiteit. En dat is geen goede zaak. Toen ik bezig was met het boek over Moeze, een muis die na een aardbeving haar kapotte huisje ontvlucht, waren er wel zo'n drie bevingen in het gebied."

Ik heb het boek samen met auteur Trees Nolden gemaakt. We putten uit eigen ervaring en uit verhalen die we hoorden en lazen. Dat kinderen bang zijn en er psychisch last van hebben, bijvoorbeeld weer gaan bedplassen, daar waren we wel van geschrokken. Met dit boek willen wij het onderwerp thuis en op school bespreekbaar maken. Het is geen fijn onderwerp, maar je moet het niet opkroppen of voor je houden.

Muis Moeze komt andere dieren tegen en samen gaan ze op pad om te kijken wat er nu eigenlijk gebeurd is. Uiteindelijk verslaan ze de gaskraan, het 'monster'. Ik denk dat heel veel mensen de gaskraan als een monster zien. We hebben ook een leswijzer bij het boekje gemaakt, zodat scholen er echt iets mee kunnen doen in de groep. Het boek is op 10 oktober verschenen en er is al veel belangstelling. De gemeente Midden-Groningen heeft honderd exemplaren gekocht die ze op scholen gaan aanbieden en de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen heeft er vijfhonderd afgenomen om bij huisbezoeken mee te nemen. Ook buiten het gebied kan het boek helpen om iets van die dreiging te snappen." T. Nolden, Moeze en de aardbeving, ISBN 978 90 5294 344 2.

'Het is heel raar, maar we kijken er bijna niet meer van op als er weer een aardbeving is'